

Nr 21.

Utrikesutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer m. m.

Genom en den 5 november 1948 dagtecknad, till utrikesutskottet hänvisad proposition, nr 314, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 5 november 1948 samt med överlämnande av en den 16 oktober 1948 undertecknad överenskommelse angående intereuropeiska betalningar och kompensationer jämte därvid fogade bihang och tilläggsprotokoll, ävensom av svenska regeringens den 21 oktober 1948 till Organisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete avgivna svar rörande ett ekonomiskt program för tiden till och med år 1952, föreslagit riksdagen att godkänna Sveriges anslutning till berörda överenskommelse ävensom att lämna Sveriges riksbank bemyndigande att i form av överdragningsrätter ställa vissa medel till förfogande.

Till utskottet har jämväl hänvisats en av herr Hagberg i Luleå m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 628, i anledning av Kungl. Maj:ts nyssnämnda proposition. I motionen hemställs, att riksdagen, i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Sverige i enlighet med Artikel IX, moment 2, uppsäger överenskommelsen av den 30 juni 1948 angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater samt i enlighet med Artikel 27 i konventionen angående europeiskt ekonomiskt samarbete av den 8 maj 1948 uppsäger konventionens tillämpning på Sverige.

Utskottet har till behandling i ett sammanhang upptagit ovan berörda proposition ävensom motionen. Under ärendets behandling ha ytterligare upplysningar rörande innebörden av den föreliggande överenskommelsen lämnats utskottet från vederbörande departements sida ävensom från av utskottet särskilt tillkallade sakkunniga.

Chefen för finansdepartementet har i ärendet anfört följande.

Med skrivelse den 30 juni 1948 (nr 342) har riksdagen godkänt Kungl. Maj:ts proposition nr 257/1948 angående Sveriges anslutning till den i Paris den 16 april 1948 undertecknade konventionen angående europeiskt ekonomiskt samarbete och till den genom konventionen upprättade organisationen. Vidare har riksdagen med skrivelse den 20 juli 1948 (nr 449) godkänt Kungl. Maj:ts proposition nr 297/1948 angående en överenskommelse om ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater, som den 3 juli 1948 undertecknats i Stockholm. Den senare överens-

kommelsen reglerar förhållandet mellan Sverige och Förenta Staterna i sådana hänseenden som, i vad avser det europeiska samarbetet, regleras genom konventionen.

Enligt konventionen, artikel 4, skola medlemsstaterna fortsätta de redan inledda strävandena att snarast möjligt genomföra ett multilateralt betalningssystem samt samarbeta för att ömsesidigt minska hindren för handeln och betalningarna. De skola vidare, enligt artikel 1, såsom en omedelbar uppgift utarbeta ett gemensamt återuppbyggnadsprogram. Det finnes anledning att med sistnämnda artikel i konventionen sammanställa artikel 1 i avtalet med Förenta Staterna, där Sverige erhåller utfästelse om bistånd i återuppbyggnadsarbetet inom Parisorganisationens ram i enlighet med bestämmelserna i den amerikanska lagstiftningen i ämnet.

De första större arbetsuppgifterna inom Parisorganisationen ha varit att utforma dels ett program för det europeiska återuppbyggnadsarbetet under tiden 1 juli 1948—30 juni 1949, jämte ett förslag till fördelning av den amerikanska finanshjälpen under samma tid, dels ett multilateralt betalningssystem för underlättande av den inter-europeiska handeln, dels slutligen ett program för rekonstruktionsarbetet fram till och med år 1952. De båda första uppgifterna äro numera slutförda, sedan organisationens råd den 16 oktober 1948 godkänt dels ett program för tiden fram till den 1 juli 1949, dels ock en överenskommelse om inter-europeiska betalningar och komparationer. Programmet för tiden till och med år 1952 är nu under arbete med ledning av de olika nationella program för samma tid, som av deltagarländerna utarbetats såsom svar på de frågeformulär organisationen utsänt. Texten till betalningsöverenskommelsen jämte tilläggsprotokoll ävensom svenska regeringens svar i fråga om programmet för tiden till och med år 1952 torde såsom bilagor (litt. A och B) få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

De förslag som utarbetats av Parisorganisationen innebära i huvudsak följande.

Betalningssystemet och hjälpfördelningen.

Från amerikansk sida hade meddelats, att det belopp, som för det första året stode till förfogande för finansiell hjälp, utgjorde 4 875 miljoner dollar. Detta belopp har av Parisorganisationen föreslagits fördelat mellan medlemsstaterna på basis av dessa länders beräknade underskott i betalningarna i förhållande till dollarområdet. Samtidigt ha emellertid medlemsstaterna överskott eller underskott i förhållande till varandra. Om icke hänsyn toges även till detta förhållande, skulle länderna komma att erhålla finansiell hjälp till belopp som antingen över- eller understeg deras betalningsunderskott i förhållande till dollarområdet och övriga medlemsstater sammantagna. En dollartilldelning, verkställd på angivna grunder, skulle med andra ord visserligen temporärt lösa huvuddelen av betalningssvårigheterna gentemot dollarområdet men däremot icke motsvarande svårig-

heter de olika medlemsstaterna emellan. Detta har föranlett, att man funnit det nödvändigt att komplettera rekommendationerna rörande fördelningen av den amerikanska finanshjälpen med ett särskilt inter-europeiskt betalnings- och kompensationsystem, avsett att med stöd i den finansiella hjälpen övervinna de betalningshinder som stå i vägen för en vidare utveckling av den inter-europeiska handeln.

Detta system, som utformats i överenskommelsen av den 16 oktober 1948, innebär i huvudsak följande. Varje land åtager sig att ställa till övriga länders förfogande en överdragningsrätt motsvarande dess beräknade bruttoöverskott i betalningarna gentemot övriga länder. Eftersom de olika länderna regelmässigt ha överskott i förhållande till vissa andra länder och underskott i förhållande till andra, kommer varje land att dels lämna ett bidrag till övriga länder, motsvarande den överdragningsrätt, som det ställer till förfogande, och dels erhålla en överdragningsrätt på andra länder. Dess nettobidrag till, eller nettohjälp från, de övriga länderna blir tydligen lika med den överdragningsrätt, som det lämnar dessa länder, minskad med den överdragningsrätt, som det erhåller från dem. Om ett land redovisar ett underskott i förhållande till övriga länder, erhåller det alltså, utöver den amerikanska finanshjälpen, en hjälp från dessa länder, som underlättar ett fullföljande av den ömsesidiga handeln utan betalningar i guld eller dollar. Om åter ett land redovisar ett sammanlagt överskott i förhållande till övriga länder, lämnar det motsvarande nettohjälp till dessa; den finanshjälp, det själv erhåller, blir lika med den direkta dollartilldelningen reducerad med landets bidrag i egen valuta till övriga länder. Till den del den mottagna dollartilldelningen på detta sätt kommer att motsvaras av nettobidrag i egen valuta till de andra länderna, kommer vederbörande land att stå blott såsom förmedlare av viss finanshjälp. I motsvarande mån betecknas finanshjälpen såsom »villkorlig» och saknar i princip gåvo- eller lånekaraktär. Utgår den amerikanska finanshjälpen till ett visst land helt på lånebasis, föreligger ingen återbetalningsskyldighet, i den mån finanshjälpen motsvaras av nettobidrag till andra länder genom överdragningsrätter till förmån för dessa.

Med stöd ytterst i överdragningsrätterna genomföres en månatlig multilateral clearing mellan deltagarländerna, genom vilken en kvittning av fordringar och skulder kommer till stånd. Denna clearing för vilken en närmare redogörelse torde få lämnas i det följande är i viss omfattning obligatorisk. Resultatet blir detsamma som vid en i viss utsträckning genomförd ömsesidig konvertibilitet hos valutorna. Betalningarna kunna alltså fullgöras utan att regleringar i guld, dollar eller andra internationellt gångbara betalningsmedel behöva ifrågakomma och utan ytterligare stegring av bilaterala skulder och krediter. Genom kombinationen av betalningssystemet med den finansiella hjälpen har vunnits, att de bidrag, som olika länder måste lämna till övriga länder för att nämnda resultat skall nås, helt täckas av finansbidrag från Förenta Staterna utan återbetalningsskyldighet. Varje nettobidrag till övriga länder har sålunda sin motsvarighet i en finanshjälp av motsvarande omfattning och karaktär från Förenta Staterna.

Ur svensk synpunkt föreligger i detta sammanhang ett par specialfrågor av särskild betydelse.

Vid beräkningen av behovet av överdragningsrätt har hänsyn tagits till förekomsten av sådana reserver, som kunna utnyttjas för likvidering av betalningsunderskott för ett land i förhållande till ett annat utan att det senare landet behöver öppna en dragningsrätt för det förra i syfte att undvika en reglering av betalningsunderskottet i guld eller dollar. Dragningsrätterna ha alltså beräknats på ett sådant sätt, att de förslå att täcka de beräknade betalningsunderskotten, sedan för underskottslandet tillgängliga medel i överskottslandets valuta i all möjlig utsträckning utnyttjats.

Vidare föreligger en skillnad mellan sådana länder, som mottaga finanshjälp delvis på gåvobasis, och länder, som uteslutande mottaga lån. Det har tidigare framhållits, att det bidrag ett överskottsland lämnar andra länder i form av dragningsrätter medför, att den finanshjälp i dollar som överskottslandet mottager i motsvarande mån icke blir underkastad återbetalningsskyldighet. För ett överskottsland, som mottagit finanshjälp i dollar i gåvoform innebär detta tydligen ingen direkt fördel; att överskottslandet i motsvarande mån kommer att stå blott såsom mottagare av »villkorlig» hjälp förmedlad till andra länder har dock i olika hänseenden återverkningar beträffande det inre administrativa förfarandet. För ett överskottsland, vilket, såsom fallet är för Sveriges del, mottager finanshjälp uteslutande i låneform, medför däremot det bidrag landet lämnar andra deltagarländer genom överdragningsrätter ett upphävande av en eljest föreliggande återbetalningsskyldighet. För ett sådant land kommer alltså ett betalningsöverskott gentemot övriga deltagarländer att automatiskt verka på samma sätt som en återbetalning på den erhållna dollarkrediten, medan omvänt utnyttjandet från ett sådant lands sida av dragningsrätter i andra länder medför en motsvarande ökning av betalningsskyldigheten gentemot Förenta Staterna.

Enligt från amerikansk sida avgivna förklaringar är avsikten att verkställa utbetalningar av tilldelade dollarmedel under förutsättning att det belopp i dragningsrätter från andra länder, som må vara baserat på dollartilldelningen, ställts till de övriga ländernas förfogande samt i den mån betalningsbehoven göra sig gällande för av dollartilldelningen täckta varuleveranser. I sistnämnda hänseende göres ingen skillnad mellan den dollartilldelning som är »ovillkorlig» och den tilldelning som är »villkorlig» genom att motsvaras av förutsatta dragningsrätter öppnade av mottagarlandet till förmån för andra länder. Om en dragningsrätt, vars öppnande utgör förutsättningen för att dollartilldelningen skall ställas till förfogande, icke fullt utnyttjats under den period för vilken dollartilldelningen gäller, föranleder detta icke någon ändring av dollartilldelningens storlek under samma period. Däremot har man från amerikansk sida framhållit, att ett ofullständigt utnyttjande av en dragningsrätt utgör ett av de förhållanden som av den amerikanska administrationen måste tagas i betraktande vid bestämmandet av dollartilldelningen för den efterföljande perioden. Någon automatisk åter-

verkan föreligger därvid icke, utan avgörande betydelse torde komma att tillmätas orsaken till att dragningsrätten icke blivit utnyttjad. Har detta sin naturliga förklaring i förutsättningarna för handelsutbytet eller återspeglar det exempelvis en felaktig beräkning av behovet av en dragningsrätt, bör någon återverkan på den senare dollartilldelningen icke ifrågakomma, medan däremot detta blir fallet exempelvis om överskottslandet kan anses ha förhindrat ett utnyttjande av dragningsrätten genom åtgärder, vilka icke framstå som skäliga. Skulle å andra sidan dollartilldelningen komma att understiga vad som förutsatts vid det ursprungliga fastställandet av dragningsrätterna, böra dessa jämkas i anslutning till förändringen av dollartilldelningen.

Sveriges ställning inom betalningssystemet.

I det av Parisorganisationen framlagda första årsprogrammet för tiden 1 juli 1948—30 juni 1949 har rekommenderats, att Sverige skulle erhålla en sammanlagd dollartilldelning av 47 miljoner. Enligt särskild överenskommelse skall detta belopp i sin helhet läggas på lånebasis. I årsprogrammet har Sverige förutsatts ställa till övriga deltagarländers förfogande dragningsrätter å sammanlagt 34,8 miljoner dollar (i svenska kronor). Av den från Parisorganisationens sida rekommenderade dollartilldelningen på 47 miljoner skulle alltså i enlighet med vad som förut anförts 34,8 miljoner få karaktären av ett »villkorligt» lån, för vilket återbetalningsskyldighet icke skulle komma att föreligga i den mån dragningsrätten i fråga utnyttjas. Emellertid har det vidare förutsatts, att Sverige i övriga deltagarländer skulle erhålla dragningsrätter å sammanlagt 9,8 miljoner. Utnyttjas dessa dragningsrätter av Sverige, helt eller delvis, ökas Sveriges återbetalningsskyldighet på ett eventuellt dollarlån i motsvarande mån.

Under förutsättning att den amerikanska administrationen i enlighet med Parisorganisationens rekommendation medger Sverige en total upplåning av 47 miljoner dollar (inom ramen av det europeiska återuppbyggnadsprogrammet och för dess genomförande anvisade medel) och dragningsrätterna i Sverige, respektive för Sverige, skulle fullt utnyttjas intill de i Parisorganisationens årsprogram angivna beloppen, skulle resultatet alltså bli, att Sverige skulle erhålla $(47 - 34,8 =) 12,2$ miljoner dollar i »ovillkorligt» lån samt därjämte 9,8 miljoner dollar i ett »villkorligt» lån med återbetalningsskyldighet samt $(34,8 - 9,8 =) 25$ miljoner dollar i »villkorligt» lån utan återbetalningsskyldighet. Sverige skulle sålunda under angivna förutsättningar erhålla 47 miljoner dollar på lånebasis med en återbetalningsskyldighet till Förenta Staterna på $(12,2 + 9,8 =) 22$ miljoner dollar. Skulle — alltjämt under nyss angivna förutsättningar beträffande de olika beloppen — andra länders dragningsrätter i Sverige icke utnyttjas till mer än exempelvis 20 miljoner dollar av det till förfogande ställda beloppet å 34,8 miljoner, ökas i varje fall Sveriges återbetalningsskyldighet till Förenta Sta-

terna med $(34,8 - 20,0 =) 14,8$ miljoner och kan under vissa i det föregående berörda förhållanden dollartilldelningen komma att reduceras intill samma belopp. Om underutnyttjandet av ifrågavarande dragningsrätt förklaras av att denna beräknats felaktigt, har ett särskilt förfarande förutsetts för en revision av dragningsrättens belopp, varigenom frågan om en återverkan på dollartilldelningens storlek torde få anses förfallen, medan däremot givetvis återverkan på återbetalningsskyldigheten måste kvarstå. Skulle det förhållandet inträda, att Sverige självt icke kan utnyttja de dragningsrätter, landet erhållit i andra länder, minskas uppenbarligen enligt här redovisade principer i motsvarande mån återbetalningsskyldigheten på det amerikanska lånet och uppkommer frågan om en revision av dragningsrättens belopp.

Den tekniska regleringen av betalningarna enligt överenskommelsen.

I tekniskt avseende kommer kompensationsförfarandet att verka på i huvudsak följande sätt. Till Internationella regleringsbanken i Basel, åt vilken uppdragits att såsom agent för Parisorganisationen kalkylera och utföra compensationerna, skall uppgift lämnas om ställningen per varje månadsultimo å i princip samtliga konton, som föras hos en centralbank för räkning övriga deltagarländers centralbanker. På basis av en jämförelse mellan de för två på varandra följande månadsskiften lämnade siffrorna fastställer agenten, sedan i avtal med tvåkontosystem saldering mellan kontona först verkställts, det underskott som uppkommit mellan varje par av deltagarländer under månaden i fråga. Detta underskott utgör måttet på den maximala andel av överdragningsrätten, som agenten äger utnyttja under den ifrågavarande månaden. Innan ett dylikt utnyttjande äger rum, skall dock agenten i första hand undersöka, huruvida möjlighet föreligger att reducera ett deltagarlands fordringssaldo på ett annat deltagarland mot en motsvarande reduktion av landets i fråga skuldsaldo till ett tredje deltagarland. Agenten må härvid på anmodan av den centralbank, i vars namn kontot föres, från de rapporterade saldona verkställa avdrag med belopp representerande vissa i överenskommelsen i detalj angivna poster, nämligen bl. a. normala arbetsbalanser, täckning för nettoförsäljningar på termin eller för bankkrediter med kort förfallotid, balanser som icke uppkommit i samband med löpande handelstransaktioner eller under ett betalningsavtal och som äro fritt konvertibla till guld eller dollar. Möjligheten att verkställa en utjämning av här angivet slag blir givetvis beroende av skuldförhållandena mellan samtliga i transaktionen deltagande länder. För Sveriges vidkommande kan det innebära ett utnyttjande av en fordran på ett deltagarland för betalning av en skuld till ett annat deltagarland.

Sedan här angivna möjligheter till utjämning utnyttjats i den utsträckning, som ger det för samtliga deltagarländer såsom en enhet betraktade

maximala resultatet, använder agenten de överdragningsrätter som han, enligt vad nyss sagts, äger utnyttja på basis av det månatliga underskottet. Dessa överdragningsrätter skola i första hand utnyttjas rent bilateralt; först sedan det månatliga underskottet genom ovan beskrivna utjämningsförfarande och genom det bilaterala applicerandet av överdragningsrätterna nedbringats till noll, äger agenten utnyttja eventuellt kvarvarande del av överdragningsrätterna för multilateralt bruk, d. v. s. för ytterligare möjliga utjämningsförfaranden.

Här beskrivna utjämningsförfarande och utnyttjande av överdragningsrätterna benämnes i överenskommelsen kompensationer av »första kategorien». De kunna utföras utan att de berörda länderna tillfrågas i förväg.

Agenten äger dessutom på anmodan av ett debitorland använda detta lands överdragningsrätt för multilateralt bruk även utöver vad som motsvaras av det månatliga underskottet i förhållande till det land, gentemot vilket överdragningsrätten gäller. Detta får dock endast ske under förutsättning antingen att det land, som genom det multilaterala kompensationsförfarandet kommer att kunna utnyttja det förstnämnda debitorlandets överdragningsrätt gentemot ett annat land, självt under den ifrågavarande månaden har ett underskott på det sistnämnda landet som icke kan täckas genom ianspråktagande av ett fordringssaldo, eller också att samtycke till transaktionen erhålles av det land, som ställer överdragningsrätten i fråga till förfogande.

Sedan alla möjligheter till genomförandet av kompensationer av första kategorien utnyttjats, äger agenten även föreslå utförandet av kompensationer av »andra kategorien», vilka för något eller några deltagarländer innebära en ökning av föreliggande saldon. Vid anordnandet av dylika kompensationer skall agenten i första hand föreslå sådana transaktioner, som syfta till att undvika antingen betalningar i guld eller dollar eller ett avbrytande av handelsförbindelserna mellan två deltagarländer. Kompensationer av andra kategorien kräva förhandssamtycke av de deltagarländer, vilkas saldon genom kompensationen i fråga skulle ökas. Någon skyldighet att acceptera dylika kompensationer föreligger icke; däremot ger överenskommelsen uttryck åt de anslutna ländernas avsikt att till fulllo samarbeta vid bedömandet av skäligen förslag som kunna framställas av agenten.

Om under loppet av en månad en betalning i guld eller utländska valutor skulle förfalla till betalning under ett före Parisöverenskommelsens ikraftträdande avslutat bilateralt avtal mellan två deltagarländer, skall betalningen uppskjutas till dess kompensationerna för ifrågavarande månad verkställts. Här föreligger således en möjlighet att, såframt skuldförhållandet mellan de två ifrågavarande länderna genom kompensationsförfarandet kan nedbringas under guldpunkten, slippa ifrån en eljest ofrånkomlig guld- eller dollarbetalning.

Skulle ett deltagarland på grund av att dess överdragningsrätt på ett annat land vid något tillfälle icke kan utnyttjas bli nödsakat att fullgöra en betalning till det sistnämnda landet i guld eller utländska valutor, förelig-

ger enligt överenskommelsen möjlighet att låta denna betalning återgå vid ett senare tillfälle, då överdragningsrätten i fråga kan utnyttjas. En dylik eftersläpning av utnyttjandet av överdragningsrätter kan nämligen tänkas uppkomma antingen på grund av bestämmelsen att högst 75 % av en överdragningsrätt får utnyttjas t. o. m. den 31 mars 1949 eller också därför att motsvarande villkorliga dollarhjälp ännu icke tilldelats det land, som lämnar överdragningsrätten.

I överenskommelsen angivas vissa förutsättningar, under vilka en revision av överdragningsrätternas belopp och fördelning kan genomföras på framställning av ett deltagarland. Förutsättning härför är antingen att force majeure eller katastrof inträffat eller att ett debitorland kan göra gällande, att det icke trots skäliga ansträngningar kunnat utnyttja sin överdragningsrätt, eller slutligen att ett kreditorland kan göra gällande, att en överdragningsrätt icke längre är erforderlig för det ändamål, för vilket den tillskapats. Framställningar om dylik revision skola göras till Parisorganisationen. De under denna organisation tillskapade betalnings- och handelskommittéerna skola tillsätta en eller flera specialkommittéer, bestående av högst fem medlemmar. Dessa specialkommittéer skola verkställa utredning med anledning av de framställningar om revision av överdragningsrätter som hänskjutas till dem, samråda med berörda deltagarländer och anbefalla de revisioner eller andra åtgärder, som de finna önskvärda. Betalnings- och handelskommittéerna skola omedelbart behandla specialkommittéernas rapporter och framlägga dem för organisationens råd jämte sin åsikt. I avvaktan på ett beslut av rådet skall organisationens generalsekretariat informera organisationens exekutivkommitté och överlämna rapporterna till den amerikanska administrationen för ekonomiskt samarbete.

I detta sammanhang må nämnas, att det uppdragits åt betalnings- och handelskommittéerna att övervaka tillämpningen av överenskommelsen om inter-europeiska betalningar och kompensationer.

Överenskommelsens ikraftträdande m. m.

Överenskommelsen skall ratificeras och träder i kraft först sedan samtliga deltagarländer deponerat sina ratifikationsinstrument hos Parisorganisationens generalsekretariat. I avvaktan härpå tillämpas enligt ett samtidigt med överenskommelsen undertecknat tilläggsprotokoll bestämmelserna i överenskommelsen provisoriskt fr. o. m. den 1 oktober 1948. Ifrågasvarande protokoll skall gälla till dess konventionen träder i kraft men kan uppsägas av ett deltagarland med en uppsägningstid av tre månader.

Överenskommelsen förblir i kraft till dess de kompensationer, som avse utgången av juni månad 1949, ha utförts. Den kan därefter förlängas på sådana villkor som deltagarländerna må överenskomma om. Senast den 1 maj 1949 skall ställning tagas till frågan, huruvida överenskommelsen skall förlängas eller icke. Om sannolikheten talar för att en förlängning icke

kommer till stånd, skola deltagarländerna på begäran av vilket som helst deltagarland uppdraga åt en eller flera kommittéer att undersöka och rekommendera vilka åtgärder som kunna erfordras för att undvika vissa konsekvenser, som kunna uppstå genom att vissa saldon kunna ha förändrats såsom ett resultat av kompensationsförfarandet. Skulle inom en skälig tidsperiod från överenskommelsens upphörande risk anses föreligga för ett avbrytande av handels- eller betalningsförbindelserna, för betalningar i guld eller utländska valutor eller för andra liknande möjliga konsekvenser, äger ett deltagarland således påfordra tillsättandet av en dylik kommitté.

Parisorganisationens råd har genom beslut likaledes den 16 oktober 1948 uppmanat deltagarländerna att under den tid överenskommelsen angående inter-europeiska betalningar och kompensationer är i kraft följa vissa rekommendationer beträffande principerna för handelspolitiken. Dessa principer åsyfta särskilt en ökning av handeln och ett upprätthållande och om möjligt en ökning av sådan normal export, som är nödvändig för andra deltagarländers återuppbyggnad. Från svensk och schweizisk sida har i detta sammanhang förklarats, att definitionerna i ifrågavarande rekommendationer saknade den precisering som erfordrades och att de fastställda reglerna icke vore tillräckligt konkreta för att utgöra en lämplig grundval för ett beslut som det skall åligga deltagarländerna att genomföra.

Härefter fortsätter chefen för finansdepartementet:

Genom det förslag till fördelning av den amerikanska finanshjälpen och den överenskommelse angående inter-europeiska betalningar och kompensationer, som utarbetats av Parisorganisationen, ha bättre förutsättningar skapats för den inter-europeiska handeln.

Den amerikanska finanshjälpens betydelse ej endast för Europas direkta försörjning med väsentliga förnödenheter från Förenta Staterna utan överhuvud för det europeiska återuppbyggnadsarbetet behöver icke ånyo framhållas. Dess gynnsamma inflytande i sistnämnda hänseende har ytterligare ökats genom det sätt varpå man i anknytning till finanshjälpen sökt till en del lösa också de inter-europeiska betalningsproblemen i deras för handeln skadligaste former.

I och för sig är betalningssystemet att betrakta såsom uttrycket för fullt fristående strävanden att återuppbygga den europeiska handelns finansiella underlag. Ur vissa synpunkter framstår det som en svaghet att detta försök så nära kommit att knytas vid den amerikanska finanshjälpen; betalningssystemet har härigenom blivit kanske i onödig grad komplicerat samt därjämte fått en tidsbundenhet och begränsning som kan försvåra övergången till mera normala betalningsanordningar. Å andra sidan har betalningssystemets slagkraft såsom medel att övervinna de mest närliggande svårigheterna ökats just genom anknytning till den finansiella hjälpen och vidare har, såsom nyss framhållits, dennas handelsfrämjande inflytande förstärkts genom ifrågavarande utbyggnad.

För Sveriges del är den konkreta innebörden i ifrågavarande förslag, att Sverige av Parisorganisationen rekommenderats att under tiden 1 juli 1948 — 30 juni 1949 erhålla 47 miljoner dollar inom ramen av det amerikanska hjälpprogrammet, samtidigt som Sverige skulle dels åtaga sig att tillhandahålla övriga medlemsstater i Parisorganisationen överdragningsrätter i svenska kronor till ett värde av 34,8 miljoner dollar för täckande av motsedda betalningsunderskott för andra länder gentemot Sverige, dels ock berättigas att själv erhålla dragningsrätter i övriga länder på sammanlagt 9,8 miljoner i dollarvärde för täckning av motsedda underskott i förhållande till dessa. Sverige skulle vidare i likhet med övriga deltagarländer genom slutlig ratifikation av överenskommelsen om inter-europeiska betalningar och kompensationer medverka i det internationella kompensationsförfarande som införes genom överenskommelsen. Jag torde icke i detta sammanhang behöva ytterligare gå in på det inbördes sammanhanget mellan dragningsrätterna och den amerikanska krediten, för vars huvudlinjer en redogörelse lämnats i det föregående. Det kan här räcka med att fastslå att en ömsesidig växelverkan föreligger, som under vissa förhållanden kan medföra en reduktion såväl av det belopp som rekommenderats såsom finanshjälp till Sverige som av Sveriges förpliktelser att ställa dragningsrätter till förfogande. Jag vill även erinra om att Sveriges nettobidrag till det europeiska betalningssystemets fungerande i form av dragningsrätter direkt medför en motsvarande reduktion av återbetalningsskyldigheten på det lån som kan komma att utgå från Förenta Staterna. Detta är till sina konsekvenser likvärdigt med att det motsedda överskottet på Sveriges handel med övriga deltagarländer — exklusive sterlingländerna, till vilka jag i det följande återkommer — täckes i dollar bundna för omedelbar återbetalning på det amerikanska lånet.

Såsom tidigare framhållits, ha dragningsrätterna beräknats med utgångspunkt från att vissa redan föreliggande betalningsmöjligheter först utnyttjas. I Sveriges fall innebär detta bl. a., att Sverige gentemot Storbritannien sättes i tillfälle att likvidera löpande betalningsunderskott ur eljest bundna pundbehållningar, intill ett motvärde av 70 miljoner dollar; här behandlade förslag kan sålunda sägas innefatta bl. a. en omedelbar frigörelse av större delen av Sveriges äldre pundtillgångar för likvidering av löpande handel med sterlingområdet.

Förevarande frågekomplex, som i sin helhet bör underställas riksdagen, synes i två hänseenden kräva särskilda beslut av denna. Sålunda kräves riksdagens godkännande av Sveriges anslutning till överenskommelsen om inter-europeiska betalningar och kompensationer. Det är vidare erforderligt att riksdagens bemyndigande lämnas till Sveriges riksbank att i form av överdragningsrätter ställa de medel till förfogande, som enligt förslaget skulle utgöra Sveriges bruttobidrag till betalningssystemet och övriga inom detta samarbetande länder. Det nära inbördes sammanhanget mellan de i Paris utarbetade förslagens olika delar medför, att riksdagens beslut i dessa hänseenden komma att i sak ömsesidigt betinga varandra. En anslutning till

betalningsöverenskommelsen är alltså icke möjlig utan ett samtidigt godkännande av att dragningsrätter öppnas i enlighet med Parisförslagen. Å andra sidan får den kortfristiga kreditgivning, dessa dragningsrätter innefatta, sitt värde ur begränsade svenska synpunkter genom det sätt på vilket kreditutnyttjandet från andra länders sida automatiskt minskar Sveriges återbetalningsskyldighet på en upplåning i Förenata Staterna. Den närmare utformningen av det tekniska tillvägagångssättet vid bokföring av ifrågavarande upplåning torde få ankomma på riksbanken i samråd med riksgäldskontoret.

Vid bedömandet av ifrågavarande förslag bör särskild uppmärksamhet ägnas föreliggande möjligheter att i händelse av förändringar i läget revidera de förpliktelser som skulle följa av ett godkännande av förslaget. Jag vill i detta hänseende i första hand ånyo erinra om att en reduktion av det belopp, med vilket Sverige kan komma att tillerkännas krediter inom återuppbyggnadsprogrammets ram, medför en rätt till revision också av Sveriges åtaganden i form av dragningsrätter; Sverige har ingen skyldighet att öppna en dragningsrätt förrän motsvarande hjälp i dollar i bindande form tilldelats landet. Möjligheter ha skapats för en revision av dessa dragningsrätter i fall, där ändrade förhållanden eller felbedömningar vid dragningsrättens fastställande göra en sådan revision motiverad; en sådan revisionsmöjlighet ger det nödvändiga utrymme för omprövningar, varigenom konfliktsituationer betingade av förhållandet mellan utnyttjandet av dragningsrätterna och tilldelningen av dollarmedel kunna förebyggas. Slutligen bör understrykas, att särskilda bestämmelser införts i överenskommelsen, varigenom möjligheter öppnats till en ingående prövning av det läge som skulle uppkomma, för den händelse kompensationsförfarandet skulle avbrytas. En sådan prövning kan erfordras i syfte att skapa underlaget för tilläggsuppgörelser varigenom skadliga återverkningar av förut genomförda kompensationer på handeln och betalningarna skulle elimineras.

Med hänsyn till Sveriges allmänna intresse att lämna sitt fulla stöd åt strävandena att återuppbygga den europeiska handeln genom en förbättring av dennas finansiella förutsättningar, och med tanke jämväl på de direkta fördelar som i sammanhanget eventuellt skulle komma Sverige till godo anser jag mig böra tillstyrka, att ifrågavarande förslag underställas riksdagen för godkännande. Jag finner även att de möjligheter till revision och omprövning som föreligga ge all den trygghet mot en oväntad utveckling som man på nuvarande stadium rimligen kan bereda de deltagande länderna.

Överenskommelsen har, med ratifikationsförbehåll, å svenska regeringens vägnar undertecknats i Paris den 16 oktober 1948.

Utskottet har konstaterat, att den nu föreliggande överenskommelsen avsluter sig till den i utskottets utlåtande nr 18/1948 behandlade konventionen den 16 april 1948 angående europeiskt ekonomiskt samarbete, vari medlemsstaterna utfäst sig att fortsätta de inledda strävandena att snarast möj-

ligt genomföra ett multilateralt betalningssystem. Utskottet finner, att ett första steg i riktning mot skapandet av ett sådant multilateralt betalningssystem har tagits genom förevarande överenskommelse.

Vissa svårigheter äro att förutse vid genomförandet av densamma. Vunnen erfarenhet kan exempelvis ge anledning till revision av dragningsrätterna, vartill överenskommelsen ger möjlighet. De utsikter denna erbjuder att gynnsamt påverka de intereuropeiska betalningsförhållandena synas utskottet innebära övervägande skäl för att det betalningssystem som Parisorganisationen efter ingående prövning förordat, godtages i överensstämmelse med de av departementschefen utvecklade huvudgrunder, varpå Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna berörda överenskommelse. Utskottet får alltså, under återopande av vad som ovan sålunda anförts, hemställa,

att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 628, meddela av Kungl. Maj:t äskat godkännande av Sveriges anslutning till den i Paris den 16 oktober 1948 undertecknade överenskommelsen angående intereuropeiska betalningar och komparationer jämte därtill hörande bihang och tilläggsprotokoll ävensom lämna Sveriges riksbank bemyndigande att i form av överdragningsrätter ställa vissa medel till förfogande.

Stockholm den 23 november 1948.

På utrikesutskottets vägnar:

RICKARD SANDLER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Sandler, Åkerberg, Björnsson, Domö, Gränebo, Andersson, Elon, Andersson, Ivar, och Pauli;

från andra kammaren: herrar Skoglund, Ward, Lindqvist, Eriksson i Stockholm, Ohlin, Fast, Svensson i Grönvik och Wiberg.